

La flexibilitat de les dones i la rigidesa dels homes en la dedicació al treball domèstic i de cura

Investigació a partir de l'Enquesta d'ús del temps 2010-2011

Mireia Duran i Oriol Alonso

Materials CiP

Informes

NÚMERO 8

2013

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

Informes

Informes és un espai digital de difusió d'estudis en profunditat sobre el gènere i les seves implicacions socials i polítiques. Es tracta d'una col·lecció no periòdica d'informes i estudis acadèmics encarregats o escrits per l'equip del Grup de Recerca Ciutats i Persones.

Dipòsit legal: B.20634.2012

Els Informes formen part dels **Materials CiP**, l'espai de difusió propi del Grup de Recerca Ciutats i Persones. Des de l'any 2008, aquestes col·leccions donen sortida a estudis en profunditat i a articles breus sobre Gènere i/o sobre Municipalisme, les temàtiques insígnia d'aquest Grup de Recerca.

Autoria

Mireia Duran Brugada és llicenciada en Sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i està finalitzant la Diplomatura de postgrau en Gènere i Igualtat de la UAB. L'article és el resultat de les pràctiques d'aquest postgrau dutes a terme a l'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS). Ha col·laborat en l'XI Seminari Ciutats i Persones i ha participat en el Curs de Teoria Política Feminista 2012-2013, ambdós organitzats pel mateix ICPS.

Oriol Alonso Alsina està finalitzant el grau EEES de Sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). L'article és el resultat de les pràctiques d'aquest grau dutes a terme a l'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS), on també ha col·laborat en l'organització del Curs de Lectures de Teoria Política Feminista 2012-2013.

Nota: El Grup de Recerca Ciutats i Persones agraeix l'acompanyament que les professores Sara Moreno i Teresa Torns, així com l'equip de l'Institut d'Estadística de Catalunya, ha donat a la Mireia i l'Oriol per a la redacció d'aquest treball de recerca.

Índex

1. Introducció	4
2. Marc teòric	5
a) Concepte de temps	5
b) Concepte de treball	5
c) Rols de gènere	6
d) Doble presència	6
e) Treball mercantil	7
f) Treball domèstic i de cura	8
3. Hipòtesis	9
4. Metodologia	11
a) Exposició de la EET i EUT (Dades metodològiques)	11
b) Exposició de dades a utilitzar	13
5. Anàlisi de dades	14
a) El nivell d'estudis	14
b) El nivell d'ingressos	15
c) El tipus de llar	18
d) Les hores de treball mercantil	21
e) La categoria professional	22
f) El cicle vital	23
g) La flexibilitat i rigidesa	24
6. Conclusions	27
7. Bibliografia	30

1. Introducció

Aquest informe pretén estudiar els conceptes de dona i treball a Catalunya centrant-se sobretot en el treball domèstic i de cura, un treball que sovint queda invisibilitzat i relegat a l'esfera "privada" de la llar. Un treball que és indispensable pel sosteniment de tot el sistema productiu i de consum, i per a la consecució del benestar de totes les persones. Les qüestions que provarem de resoldre fan referència al repartiment d'aquest tipus de treball: Qui el fa? Quant de temps hi destina? El treball domèstic i de cura segueix sent cosa de dones? Totes les dones el fan en la mateixa mesura? Les responsabilitats de les tasques domèstiques i de cura són prioritàries per a la població de Catalunya?

L'objectiu d'aquest treball és analitzar la situació actual d'homes i dones amb relació a aquest treball, a partir de l'enquesta de l'ús del temps 2010-2011, facilitada per l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Primer farem un repàs del marc teòric existent que aborda aquesta matèria, deconstruint els conceptes de temps i de treball i repassant aquells models conceptuals i perspectives que ens ajudaran a elaborar l'anàlisi de les dades referents a l'esfera domèstica i mercantil. Així, amb aquest article provarem d'entendre el paper i la dedicació de les dones al treball domèstic i de cura, a la vegada que les relacions i implicacions bilaterals que té amb el treball mercantil. Les dones tenen un grau de participació molt més elevat en el treball quotidià de la llar, però existeixen diferències de participació dins del mateix col·lectiu femení i aquestes variacions seran l'objecte principal del nostre estudi. D'aquesta manera, intentarem observar com es reparteix el treball i el perquè d'aquest repartiment.

Finalment, i un cop compreses les estructures i dinàmiques que marquen aquest treball a la llar, proposarem mesures que al nostre entendre haurien de portar cap a una igualació real del treball domèstic i de cura, equitativament repartit entre homes i dones.

Així, doncs, el motiu d'aquesta petita investigació és conèixer i fer visible el gran treball d'organització, coordinació i gestió que suposa el treball domèstic i de cura i com, sobretot per a les dones, aquest treball condiona els temps, les responsabilitats, els treballs i les prioritats de les seves vides.

2. Marc teòric

a) Concepte de temps

Des de la sociologia clàssica i contemporània s'ha estudiat el temps des de diversos corrents teòrics, i s'ha coincidit a dir que és un concepte complex i pluridimensional. Elias (1989) apunta, però, que tot i la naturalització que s'ha fet d'aquest concepte, no podem oblidar que el temps és una construcció social que sorgeix amb la industrialització i que ens permet organitzar els temps en societat. Així, el temps està estretament relacionat amb un horari laboral dins l'imaginari col·lectiu, com a conseqüència de la centralitat del treball assalariat per l'estructuració de la resta del temps (temps lliure i temps domèstic). D'aquesta manera, aquest temps s'estructura de forma diferenciada entre homes i dones, a causa de l'anomenat "contracte social entre gèneres" i la seva divisió sexual del treball.

En aquesta línia, cal recordar les aportacions de les científiques socials que a partir dels anys noranta estudien les relacions entre temps i treball des d'una perspectiva de gènere, observant les relacions de poder que s'amaguen darrere el treball de les dones. Així, les pràctiques i els significats relacionats amb l'ús del temps situen les persones en posicions desiguals; l'ús que les persones fan del temps depèn, en bona mesura, de la posició que ocupen en l'estructura social. D'aquesta manera és molt difícil no explicar conjuntament els conceptes de temps i treball, i, tot i que no tot el temps és treball, sí que és possible afirmar que tot el treball comporta temps (Prieto i Ramos, 1999).

b) Concepte de treball

Quan parlem de "treball" normalment assumim un concepte lligat al treball mercantil o remunerat. De la mateixa manera, fins i tot en el moment de parlar de "treballadors", assumim una figura masculina treballadora de la indústria amb contracte de jornada completa. Gran part dels volums enciclopèdics, així com diccionaris i altres documents, ens defineixen treball com quelcom productiu i productor de riqueses materials i econòmiques. Aquest treball mercantil vertebrava la vida dels individus i marca les seves trajectòries vitals, els seus drets i deures, objectius i expectatives. Alhora el treball dóna uns atributs i compensacions simbòliques i materials. Aquells que treballen són vàlids per a desenvolupar-se i els que no ho fan, són inactius, dependents, improductius, etc. (Duran, 1991).

La visió anterior oblida aquelles persones que no estableixen un vincle absolut amb el treball mercantil, i moltes dones formen part d'aquest grup. Val a dir que tot i que en les últimes dècades ha augmentat la participació femenina al mercat de treball remunerat, aquest només suposa una part de la quotidianitat, una part dels seus treballs. En efecte, existeix el treball domèstic i de cura, un treball que suposa molt més que una jornada de 8

hores dels 16 a 65 anys, ja que sempre està present i serà necessari durant tota la vida. És d'aquesta manera que hi ha algú que ha de preparar els aliments, organitzar i netejar la casa, atendre les persones malaltes, així com les dependents, ja sigui els fills i filles, propis o d'altres, o la gent gran.

Gràcies a la ruptura conceptual dels anys vuitanta (Torns, 2008), on s'entén el treball en clau de gènere, s'han pogut elaborar nombrosos estudis que ens mostren quina és la naturalesa del treball en relació al gènere. D'aquesta manera s'ha copsat un notori augment en la participació femenina en el treball mercantil i una presència gairebé absoluta de les dones en el treball domèstic i de cura.

c) Rols de gènere

Per entendre la situació actual i la invisibilitat del treball femení, com a mínim hem de retrocedir al s.XIX. La societat d'aquell segle va crear la figura de la dona com a "perfecta casada", on s'assumia que les seves metes eren la maternitat i el matrimoni, i la seva única tasca i responsabilitat era el treball domèstic, i per tant, el treball assalariat femení era inacceptable (Nash, 1993). Però independentment a la figura socialment construïda, la realitat era que les dones suposaven una competència directa del treball masculí, ja que eren treballadores més barates, treballaven més hores i més dies (Nash, 1993; Borderías, 2001). És per això que es va elaborar el "discurs de la domesticitat" (Scott, 1993), on s'exigia socialment que les dones fossin responsables de tenir una dedicació exclusiva a la llar, gestionant, mantenint i tenint cura de tots els seus membres (Durán, 1991); per la seva banda, l'home havia de realitzar el treball assalariat i, en conseqüència, el manteniment econòmic de la família, sent aquesta la seva única responsabilitat. El discurs de la domesticitat és en efecte el model de male breadwinner exposat per Birgit Pfau-Effinger a Crompton (1999), on se separa la societat en esfera pública i privada, on els homes són vistos com a guanyadors de pa que aporten ingressos econòmics per a la família des de l'esfera pública amb un sou familiar, i les dones són vistes com a responsables del treball en l'àmbit domèstic i de cura en l'esfera privada.

Els èxits de les lluites feministes, així com l'augment de la necessitat de la mà d'obra femenina, han aconseguit – ja al segle XX - fer predominant un discurs de caire més igualitari que ha posat en evidència aquesta divisió sexual del treball. Conseqüentment, ha comportat un augment de la presència femenina al mercat laboral (generant llars de doble ingrés).

Però mentre s'esdevenien aquests canvis en els temps i els treballs femenins, el sector masculí no ha incrementat la presència amb la mateixa proporció en el treball domèstic i de cura. D'aquesta manera, el discurs de la domesticitat, tot i que no es fa present públicament, s'assumeix i es silencia, o més concretament, es naturalitza com a allò que és i sempre ha set. Els homes, majoritàriament, encara mantenen intacte el rol de gènere que els assigna una dedicació única i exclusiva al treball mercantil, generant l'absoluta

disponibilitat per aquest treball (Torns, Carrasquer, Parella, Recio, 2007), fent del treball allò central en les seves vides i en la construcció de la seva identitat. Val a dir que aquesta absoluta disponibilitat masculina per a l'esfera productiva és possible gràcies al fet que la dona garanteix la seva reproducció diària com a mà d'obra.

d) Doble presència

La suma dels factors anteriors ens porta a la simple deducció que els homes estan presents al treball mercantil, i les dones al treball mercantil i al treball domèstic i de cura. En el cas femení, això comporta dues jornades o la "doble jornada", però com a concepte analític no ens ajuda a veure la complexitat de la realitat, i és que la vida quotidiana no es pot assumir com una articulació simple de dues jornades. Tenir dues responsabilitats genera experiències i significats concrets (Balbo, 1994), que s'expliquen millor pel concepte de "doble presència": la doble presència difereix de la doble jornada ja que té a veure amb la intensitat d'una càrrega de treball més gran assumida dia a dia (Torns, Carrasquer, Parella, Recio, 2007), alhora que també explica que les dues esferes (domèstica i laboral) no se separen i hi són sempre a l'hora de gestionar i coordinar el dia a dia, provocant que hi hagi superposició de tasques, i nega la possibilitat de realitzar altres activitats, fet que genera tensió i cansament (Balbo, 1994).

Per tant, trobem dues situacions molt diferenciades: els homes, que es preparen per tenir una vida adulta totalment dedicada al treball mercantil, i les dones, que hauran d'atendre les necessitats de la llar i la família i a la vegada hauran d'estar presents al mercat laboral per perpetuar l'esmentat model de llars de doble ingrés (Torns, Carrasquer, Parella, 2007). Per tant, les feines remunerades a les quals podran accedir elles hauran de ser molt menys estables ja que, depenent del cicle vital, situació laboral, familiar, etc., elles hi podran ser més o menys presents.

D'aquesta manera, les dones han de suportar una "càrrega total del treball" molt més elevada que la dels homes (aquesta càrrega és la suma del temps i esforços del treball mercantil i el treball domèstic i de cura; Carrasco, 2005), i a la vegada les dones adultes pateixen la sincronia d'haver de combinar els dos treballs, en contraposició amb la diacronia pròpia de la lògica temporal de l'activitat laboral i productiva (Torns, 2003a).

e) Treball mercantil

Aquestes circumstàncies, juntament amb el sexisme imperant al mercat laboral, provoquen que les dones acabin accedint a les ocupacions menys qualificades, amb pitjors sous i amb contractes amb més rotació laboral i horària. A la vegada, tenen més pes en jornades a temps parcial (Torns, 2011b). Moltes dones no treballen a jornada completa a causa de la impossibilitat de conciliar les dues presències, però en el cas de les treballadores no qualificades, a més, directament no tenen jornades completes perquè no en troben (Moreno

2008). És per això que serveixen com a exèrcit de reserva (Astelarra, 1982): atesa la flexibilitat que tenen, la poca remuneració i la precarietat que suporten, esdevenen una mà d'obra molt assequible. A més (Moreno, 2007), les jornades a temps parcial abarateixen costos, dissimulen atur i donen menys estatus professional. Així mateix, les dones presenten més períodes d'absència en el mercat de treball i més atur, sumat a les discriminacions salarials (d'entre un 20 i un 30%) i l'assetjament sexual, que representen discriminacions directes i indirectes respectivament (Torns, 2011b). Tot això, ens mostra un panorama laboral molt desigual.

A aquesta realitat s'hi suma la segregació vertical i l'horitzontal (Carrasquer, 2003). La primera es refereix a les dificultats que troben les dones per a accedir als llocs de poder i responsabilitat, l'anomenat "sostre de vidre": *segregació vertical o sostre de vidre*, es denomina així una superfície superior invisible en la carrera laboral de les dones, difícil de traspasar, que impedeix seguir avançant. El caràcter d'invisibilitat ve donat pel fet que no existeixen lleis ni dispositius socials establerts ni codis visibles que imposin a les dones aquesta limitació, sinó que estan construïts damunt de la base d'uns altres condicionants que són difícils de detectar (Chavarria Panisello, 2012). També s'ha incorporat el concepte de "terra enganxós", el qual al·ludeix a la incapacitat de desprendre's dels nivells més baixos de les categories professionals. Per altra banda, la segregació horitzontal és la separació entre els tipus de tasques que desenvolupen homes i dones per raó del seu gènere, fet que fa sorgir professions feminitzades, com els serveis de neteja (d'interiors) o els serveis a les persones que, a més -o per aquest motiu-, són subsectors amb condicions de treball, salaris i horaris molt desfavorables (Torns, 2011b).

f) Treball domèstic i de cura

El treball domèstic i de cura (Carrasquer, Torns, Tejero, Romero, 1998) o treball reproductiu fa referència a una sèrie d'activitats destinades a atendre la cura (llar i família) i a cobrir la gestió i manteniment de les infraestructures de la llar i els membres de la família. Bona part d'aquest treball reproductiu no es remunera, és majoritàriament femení i no està inscrit dins de la lògica mercantil. És un treball que no està reconegut com a tal per l'actual organització social.

Així, aquest treball es desglossa en les activitats següents (Carrasquer, Torns, Tejero, Romero, 1998): primerament, amb "tasques d'infraestructura", on es pot entendre la neteja de la llar, la preparació d'aliments per als membres de la llar o la compra per als mateixos, o similars. En segon lloc, trobem les "tasques de càrregues reproductores", com l'atenció a fills i filles, a les persones grans o persones malaltes -és a dir, atenció a la dependència-. I finalment, trobem la tercera dimensió o "tasques d'organització", com la preparació de l'oci familiar, l'administració dels ingressos de la llar, dels serveis familiars i el treball domèstic, o també de forma molt similar, aquell concepte que s'ha catalogat com "management

familiar” per Torns, Carrasquer, Parella, Recio (2007), el qual es defineix com les tasques de gestió i organització de la llar i nucli familiar, i també la mediació i representació familiar.

Sobre l’organització d’aquest treball, és important tenir en compte que la seva dedicació no opera de forma homogènia i que, per tant, el treball domèstic i de cura s’entén com una variable que depèn d’altres factors. És a dir, hi ha una polarització de les dones respecte al temps dedicat a aquest treball en funció de diversos factors: el cicle vital (Carrasco, 2005), el nivell d’estudis assolit, les càrregues familiars (ja sigui el número de membres de la llar, com el tipus de llar, la presència o no de dependents, etc.), el nivell d’ingressos, el tipus de jornada laboral, el tipus de contracte, la categoria professional, etc. Així, per exemple, les dones amb més nivell d’ingressos dedicaran molt menys temps al treball domèstic que les dones amb menys nivell d’ingressos.

Per tant, les esferes de la producció i reproducció que tan separades se’ns han mostrat, no són tal i com s’havien concebut en un inici; de fet, l’esfera productiva determina enormement les característiques de l’esfera reproductiva i aquesta determina la primera amb igual força, així mateix, les relacions antagòniques de sexes materialitzades en la divisió sexual del treball són presents tant en la producció com en la reproducció (Combes i Haicault, 1994).

3. Hipòtesis

A partir del marc teòric, hem desenvolupat quines són les principals tendències actuals pel que fa a la relació dels individus amb el treball, tant el treball productiu com el reproductiu. Per acotar el nostre objecte d’estudi, ens centrarem en estudiar la dicotomia **rigidesa-flexibilitat** dels temps que homes i dones dediquen al treball domèstic i de cura.

Així doncs, entenem la rigidesa com la poca variació de temps dedicat al treball domèstic i de cura sota els diferents valors de les variables. La flexibilitat l’entendrem, en canvi, com la variació important del temps dedicat a aquest treball sota els valors de les variables. És a dir, parlem d’una flexibilitat i rigidesa temporal, no s’ha de confondre amb la flexibilitat laboral.

La nostra hipòtesi parteix de la idea de que per tal de poder combinar tots dos tipus de treballs (mercantil i domèstic i de cura) durant el seu cicle vital, les dones hauran de ser flexibles en les dues esferes, i adaptar-se a les circumstàncies i requeriments d’aquestes a partir de la doble presència. Els homes, amb una disponibilitat absoluta per al treball mercantil, podran ser rígids en les dues esferes, això vol dir que la seva activitat central serà el treball mercantil. Així, el seu grau de participació en treball domèstic i de cura (que generalment és marginal) no variarà en funció de la seva situació en el cicle vital, de les condicions laborals, o d’altres factors.

Per tal de concretar, analitzarem el grau de rigidesa o flexibilitat del treball domèstic i de cura en funció del gènere, a partir de variables com; el nivell d'estudis, el nivell d'ingressos, les càrregues familiars enteses com el tipus de llar, l'edat, el nombre d'hores dedicades al treball mercantil i les tipologies d'ocupacions. I per altra banda, per entendre el pes, conseqüències i determinants del treball mercantil, l'estudiarem en funció del gènere i a partir de variables com; la proporció de contractes a jornada completa o parcial, el nombre de contractes temporals o indefinits, les càrregues familiars enteses com el tipus de llar, l'edat i el nombre d'hores de treball domèstic, familiar i de cura. Així, hem dissenyat unes hipòtesis que fan referència tant al treball domèstic i de cura com al treball mercantil.

Hi ha nombrosos estudis que demostren que en la majoria de tasques domèstiques o familiars els homes sempre hi dediquen menys temps que les dones (menys, per exemple, en tasques de manteniment d'infraestructures de la llar). En aquest article també entrarem en els perquè i raons que fan que dones i homes variïn més o menys la seva dedicació al treball domèstic i de cura.

Per aquesta raó hem elaborat un càlcul que ens mostra la flexibilitat i rigidesa en el treball domèstic en funció del gènere, aquest càlcul consisteix en prendre per cada variable utilitzada en l'anàlisi el valor més gran i més petit de temps dedicat al treball domèstic entre homes i dones, i fer la resta dels minuts de variació i la mitjana de cada variable emprada.

D'aquesta manera, les hipòtesis que ens plantejem són que les dones són més flexibles i els homes són més rígids en el temps de treball domèstic i de cura, en funció de diversos condicionants.

Hipòtesi: "Per totes les variables, els homes són més rígids i les dones més flexibles pel que fa al temps de treball domèstic i de cura".

H₁. Per la variable de nivell d'estudis, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura.

H₂. Per la variable de nivell d'ingressos a la llar, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura.

H₃. Per la variable tipus de llar, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura.

H₄. Per les jornades laborals, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura.

H₅. Els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura en funció de la categoria professional.

H₆. Per les etapes del cicle vital, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura.

4. Metodologia

Exposició de la EET i EUT (dades metodològiques)

En els últims anys s'han generalitzat les enquestes d'ús del temps o diaris d'activitats, que presenten una gran millora respecte les enquestes de treball, ja que aporten molta més informació del treball no remunerat. Tot i així, aquestes enquestes també presenten limitacions, com la dificultat que genera mesurar tots els tipus de temps; existeix un temps més objectiu, mesurable i quantificable que és el que pauta moltes de les activitats de les persones, però si ens fixem en el treball domèstic i de cura, hi ha tota una sèrie de tasques que exigeixen el temps, l'esforç i la dedicació de les persones però que són impossibles de quantificar amb aquesta mesura, ja que són dosis de cura, atencions psicològiques, sosteniment emocional, etc. Així, és impossible comptabilitzar tots els aspectes psicològics de la doble presència, i alhora, són temps totalment subjectius. Per això, sempre existeix una part de treball realitzat a la llar impossible de quantificar.

Hi ha un fet que distorsiona les dades i és que els homes solen sobrevalorar el temps que dediquen al treball domèstic i les dones el menystenen (Moreno, 2007), per tant és problemàtic preguntar directament '*quantas hores dediques a ...?*' ja que la resposta pot estar esbiaixada. Per tot això, l'Enquesta d'Ús del Temps resulta molt útil, ja que al comptabilitzar els minuts de dedicació (amb el diari d'activitats), és més difícil sobrevalorar o menystenir, per tant és la forma més detallada i fiable per comptabilitzar el grau de participació en les diferents esferes.

La mencionada Enquesta d'Ús del Temps sorgeix de la *Encuesta de Empleo del Tiempo* (EET) de l'*Instituto Nacional de Estadística*. L'enquesta es troba sota el paraigües de la *Harmonised European Time Use Surveys* coordinada per Eurostat i recolzada per la Comissió Europea. Aquesta enquesta es va crear per poder comparar les dades de diferents països europeus. Concretament l'enquesta de l'INE es realitza a un conjunt de llars principals i als seus membres majors de 10 anys. La primera edició de l'enquesta es va realitzar al 2002-2003, la segona és del 2010-2011. Aquesta enquesta s'ha realitzat per tots el territoris de l'Estat Espanyol a unes 9.500 llars. L'objectiu de l'enquesta és obtenir informació estadística sobre com la població assigna i distribueix el temps en activitats, tot combinant la significació territorial i també la significació temporal, concretament les quatre estacions de l'any i els dies laborables i festius (Idescat, 2012).

L'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) en coordinació amb l'INE, realitza l'enquesta a Catalunya, l'Enquesta d'Ús del Temps (EUT), alhora que realitza un camp de treball propi on s'enquesten 4.006 llars i 9.388 individus de 10 anys o més, amb un error mostral de l'1,05% a les llars i de l'1,17% per als individus. L'Enquesta d'Ús del Temps (EUT) és la que s'analitza en aquest treball, i per tant els resultats s'emmarcaran dins el territori català.

L'EUT, igual que la EET, utilitza la següent classificació d'activitats per tal de comptabilitzar l'ús social del temps:

0. Cures personals

1. Treball remunerat

- 11. Treball principal i secundari
- 12. Activitats relacionades amb el treball

2. Estudis

3. Llar i família

- 30. Activitats relacionades amb la llar i la família no especificades
- 31. Activitats culinàries
- 32. Manteniment de la llar
- 33. Confecció i preparació de la roba
- 34. Jardineria i atenció d'animals
- 35. Construcció i reparacions
- 36. Compres i serveis
- 37. Gestions de la llar
- 38. Atenció dels nens membres de la llar
- 39. Ajudes a adults membres de la llar

4. Treballs voluntaris i reunions

5. Vida social i diversió

6. Esports i activitats a l'aire lliure

7. Aficions i informàtica

8. Mitjans de comunicació

9. Trajectes i ús del temps no especificat

Aquest estudi només comptabilitza "Treball remunerat" i "Llar i família", i és per això que s'han desglossat els subapartats, per tal de definir que quan ens referim a treball domèstic i de cura es tenen en compte les 10 activitats llistades i no altres, de la mateixa manera que passa amb el treball remunerat.

Alhora, és important remarcar que, al llarg de tot l'anàlisi, sempre treballarem amb temps participant i no amb temps social, això vol dir que coneixerem quant temps dediquen a fer una determinada activitat les persones que fan aquella activitat, obviant així a totes les persones que no la duen a terme.

Exposició de les dades a utilitzar

Per al nostre anàlisi farem servir les següents variables compreses dins de la EUT:

Variables	Valors
Nivell d'estudis assolit	Sense estudis, estudis primaris, estudis secundaris, estudis superiors
Nivell d'ingressos mensuals nets a la llar	Menys de 1.000€, entre 1.001 i 1.700€, entre 1.701 i 2.300€, entre 2.301 i 3.000€, més de 3.001€
Tipus de llar segons composició	Unipersonals, Parella sense fills, Parella amb fills, Monoparentals, Altres tipus
Cicle vital (grups d'edat)	Grups de 5 per 5
Sexe	Home i Dona
Servei domèstic	Almenys un ajut rebut a la llar
Categoria professional: CNO-94 <i>Clasificación Nacional de Ocupaciones</i> 1994 (INE)	1) Personal directiu de les empreses i administracions públiques, 2) Tècnics i professionals científics i intel·lectuals, 3) Tècnics professionals de suport, 4) Empleats administratiu, 5) Treballadors de serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerços, 6) Treballadors qualificats en activitats agràries i pesqueres, 7) Artesans i treballadors qualificats de les indústries manufactureres de la construcció i la mineria, 8) Operadors de instal·lacions i maquinària i muntadors, 9) Treballadors no qualificats.
Comptabilització de temps dedicat a "Llar i família"	Hores i minuts
Comptabilització de temps dedicat a "Treball remunerat"	Categories (Menys de 10 hores setmanals, entre 11 i 30 hores setmanals, entre 31 i 40 hores setmanals, més de 40 hores setmanal)/ Hores i minuts

Cal apuntar també, que en l'apartat de l'anàlisi de dades, realitzarem els gràfics en format de gràfics de línies i no de barres; Sabem que al no ser progressions temporals això no és del tot adequat, però ens sembla que és la millor manera per mostrar les diferències entre la flexibilitat i la rigidesa entre homes i dones.

5. Anàlisi de dades

En primer lloc ens fixarem en les dades del mercat del treball espanyol i català. A partir de les dades de l'Enquesta de Població Activa realitzada per l'INE, podem observar com, a nivell espanyol, les taxes d'activitat per als homes han patit un lleu retrocés, primerament amb un 68,7% d'activitat al 2005, arribant a un 69,4% dos anys després i retrocedint fins al 67,4% al 2011. En el cas de les dones, les seves taxes d'activitat prenen una altra forma: el 2005 mostraven un 46,4% i el 2011 assolien un màxim de 52,9%, és a dir, que la seva taxa d'activitat ha anat sempre en augment, tot i quedar sempre per sota de la masculina.

Les taxes d'ocupació, al mateix nivell territorial, mostren que al primer trimestre de 2005 els homes es situaven al 63,1% i les dones al 39,6%. En el mateix trimestre del 2008 els homes tenien una taxa de 63,8% i les dones de 43,8%; I finalment al 2010 un 54,3% per als homes i un 41,5% per a les dones. Així veiem una disminució per als homes i un augment per a les dones en la taxa d'ocupació, tot i que l'ocupació femenina sempre és menor.

Per al cas català, en els mateixos trimestres i anys, els homes mostraven un 66,7%, després un 67,6% i finalment un 56,6%; i per a les dones un 45,6%, un 49,1% i un 45,7%. És a dir, en el cas català les dones, tot i estar per sobre de la mitjana estatal, pateixen un retrocés que no s'observa en el cas Espanyol.

Seguint amb la EPA podem veure com en la Taula 1, en els quatre trimestres de l'any 2010 i els dos últims de 2011, pels homes tenir un contracte a temps complet era la norma hegemònica (sempre presenten un 94% aproximadament), i els contractes a temps parcial masculins eren residuals. En el cas femení les xifres varien; Les dones a temps complet tenien una proporció d'aproximadament un 76% i, per tant, una quarta part de les dones ocupades treballaven a temps parcial. Per tal d'exemplificar-ho, trobem que segons les dades de l'Enquesta d'Ús del temps (2010-2011), per totes les categories professionals, les dones dediquen de mitjana una hora menys al treball remunerat en relació als homes.

En el cas dels contractes indefinits i temporals, no trobem variacions gaire explicatives, les dones tenien menys pes en els contractes indefinits però ronden els dos punts percentuals de diferència. D'aquesta manera tres quartes parts dels homes i les dones ocupades tenien contractes fixos i la quarta part tenien contractes temporals, on les dones eren lleugerament superiors.

Taula 1. Tipus de contracte i tipus de jornada per sexe (2010-2011).

	2011TIV	2011TIII	2010TIV	2010TIII	2010TII	2010TI
Homes Temps Complet %	94	94	94,5	94,8	94,5	94,9
Dones Temps Complet %	75,9	77	76	77,1	75,7	75,8
Homes Temps Parcial %	6	6	5,5	5,2	5,5	5,1
Dones Temps Parcial %	24,1	23	24	22,9	24,3	24,2
Homes Contracte Indefinit %	76	74,9	76,2	75,5	76,1	76,8
Dones Contracte Indefinit %	74	72,9	74,1	73,3	74	74,2
Homes Contracte Temporal %	24	25,1	23,8	24,5	23,9	23,2
Dones Contracte Temporal %	26	27,1	25,9	26,7	26	25,8
Total Homes ocupats (milers)	7824,9	8067,8	8123,5	8281,7	8241	8135,4
Total Dones ocupats (milers)	7004,3	7111,6	7190,7	7174,5	7122,5	7117,9

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

Hem d'entendre que aquesta situació afecta al repartiment de treball domèstic i de cura i a la vegada aquest també afecta a la participació en el treball mercantil de les dones. D'aquesta manera es forma un cercle viciós típic del treball femení. És per això que ara analitzarem dades a partir de l'Enquesta d'Ús del Temps (2010-2011) fent referència a la dedicació al treball familiar i de cura i al mercantil.

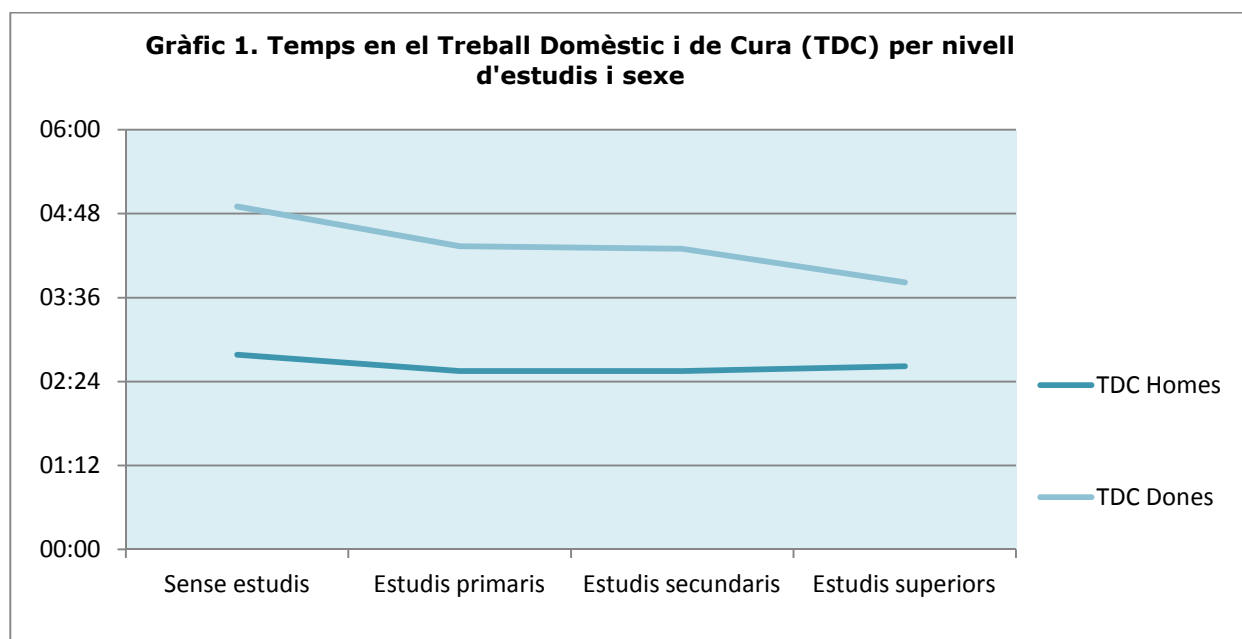
a) El nivell d'estudis

La primera hipòtesi que ens plantegem es centra en la idea que *per la variable de nivell d'estudis, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura*. Així, tal com observem al gràfic 1, les dones tendeixen a dedicar menys temps a la llar i família com més nivell d'estudis tenen. D'aquesta manera, les dones sense estudis hi dediquen 4:54 hores, i les que tenen estudis superiors 3:49, és a dir, s'observa que les dones són flexibles perquè varien 1 hora i 5 minuts en funció del nivell d'estudis.

Pel que fa als homes, trobem que la seva dedicació envers la llar i la família és menor i varia poc en funció de la formació: 14 minuts, el que ens indica que per als homes la dedicació a la cura és rígida.

Per tant, podem veure com en el cas de les dones, com més alt és el nivell d'estudis que tenen, menys temps dediquen a fer treball domèstic i de cura, i això s'explica a partir de

diversos factors: el primer és el fet que les dones amb estudis superiors s'han preparat per poder desenvolupar una carrera professional, per aquest motiu el seu comportament laboral es masculinitza, és a dir, assumeixen una centralitat del treball remunerat i una disponibilitat absoluta envers aquest, molt pròpia dels homes. Aquest fet pot venir donat per causes materials, com el fet que la seva professió exigeixi una dedicació exclusiva, o per causes culturals on els estudis superiors suposen un allunyament de la figura de mestressa de casa tradicional i els significats que això pot comportar. A més, aquest és el grup de dones més joves, ja que tenen una edat mitja de 45,5 anys.

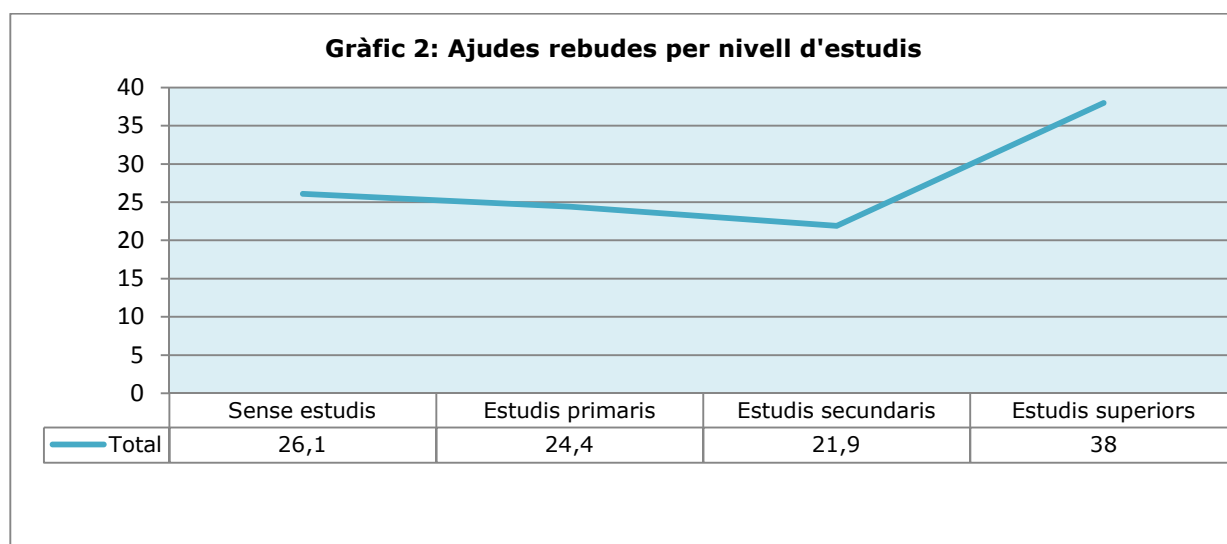
	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis superiors
TDC Homes	2:47	2:33	2:33	2:37
TDC Dones	4:54	4:20	4:18	3:49

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

Les dones sense estudis dediquen més temps al treball domèstic i de cura també per un efecte generació, ja que la mitjana d'edat d'aquest grup és de 65,8 anys, i per tant, aquesta generació té unes dinàmiques molt més arrelades al treball a la llar, i fan tasques que les dones joves ja no realitzen, com per exemple cosir. Això és dóna per factors històrics lligats al nivell econòmic amb què es van socialitzar que no permetia un nivell de consum gaire elevat i, per tant, el treball domèstic requeria més dedicació, i sobretot per factors polítics (dictadura franquista) que reforçaven la figura de dominació masculina i la subordinació femenina. Alhora, les dones amb estudis primaris i secundaris representen una posició intermitja pel que fa al treball domèstic i de cura entre les dones amb estudis superiors i les dones sense estudis. Aquest fet es dóna per dos factors: el primer és que les professions

que tenen aquestes dones sovint són a temps parcial, i el segon és l'efecte de l'edat, ja que aquestes dones tenen de mitjana 52,4 anys i, tal com veiem al gràfic 9, són les dones que es troben en el moment més estable del cicle vital, perquè es troben entre la maternitat i la vellesa.

A partir del gràfic 2, observem qui afirma haver rebut almenys un ajut a la llar per nivell d'estudis. Podem observar com les persones amb estudis superiors són les que reben més ajudes per dur a terme les tasques domèstiques i de cura. Així, el temps que no dediquen aquestes persones a llar i família, l'hi dediquen altres persones per suplir la seva manca de temps, sovint deguda a jornades laborals més llargues. Alhora, hi ha un percentatge bastant elevat de persones sense estudis que també declara haver rebut ajudes, tot i que són les persones que ja dediquen més hores a llar i família; Aquest fet el podem explicar perquè la gran majoria de les persones sense estudis són persones grans i això fa que necessitin molts més ajuts que les persones que es troben en l'edat adulta.

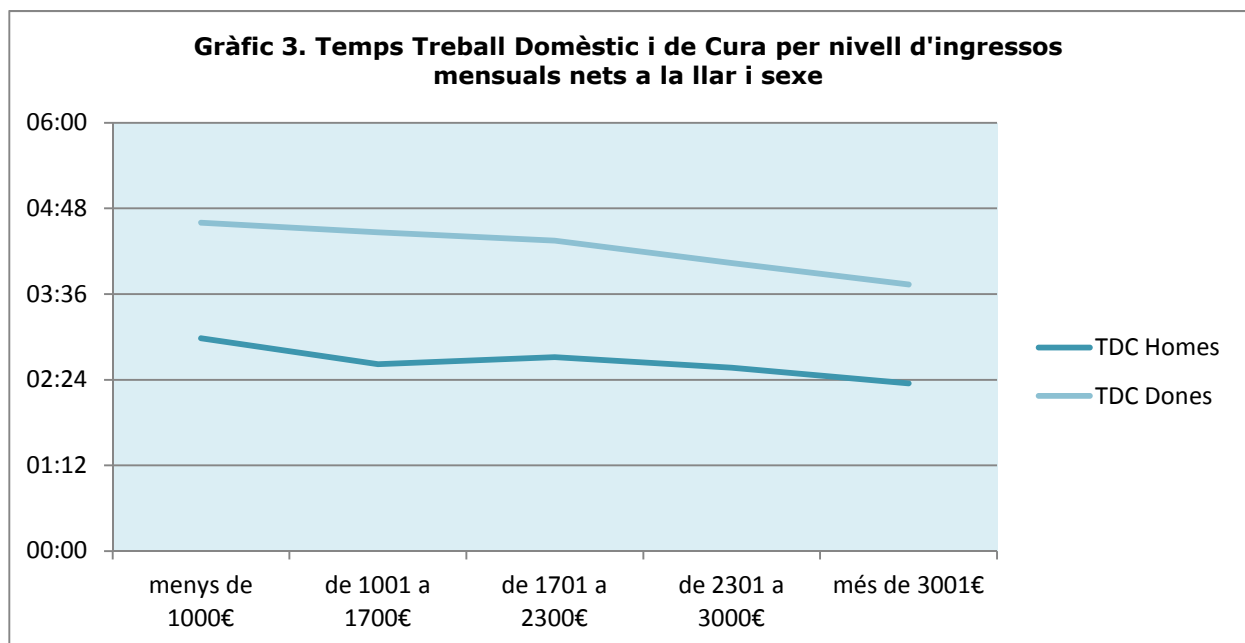
Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

Adicionalment hem de dir que, segurament, aquelles persones que realitzen l'ajuda (ja sigui pagada o realitzada per algun familiar o conegut de manera informal) són majoritàriament dones. Per tant, una baixada en la dedicació al treball domèstic i de cura per part d'un cert col·lectiu femení no implica una millora en el conjunt de les dones, perquè serà una altra dona (molt possiblement amb un baix nivell d'ingressos, d'estudis, d'ocupació i/o immigrada) qui realitzi aquesta feina.

b. El nivell d'ingressos

La segona hipòtesi plantejada es centra en el fet que *per la variable de nivell d'ingressos a la llar, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura*. Al gràfic 3 veiem que, com ja apuntàvem al principi d'aquest article, segueix existint una gran diferència entre les hores que homes i dones dediquen a les tasques de llar i família independentment del nivell d'ingressos. Tot i així, sí que observem que el nivell d'ingressos per les dones suposa canvis en el seu comportament; les residents en llars amb nivells d'ingressos més alts destinen 52 minuts menys a les tasques relacionades amb llar i família que les que resideixen en llars amb nivells d'ingressos més baixos. Així, aquesta és la variació de temps que es dona en les dones segons el nivell d'ingressos de la seva llar; d'aquesta manera podem afirmar que són flexibles.

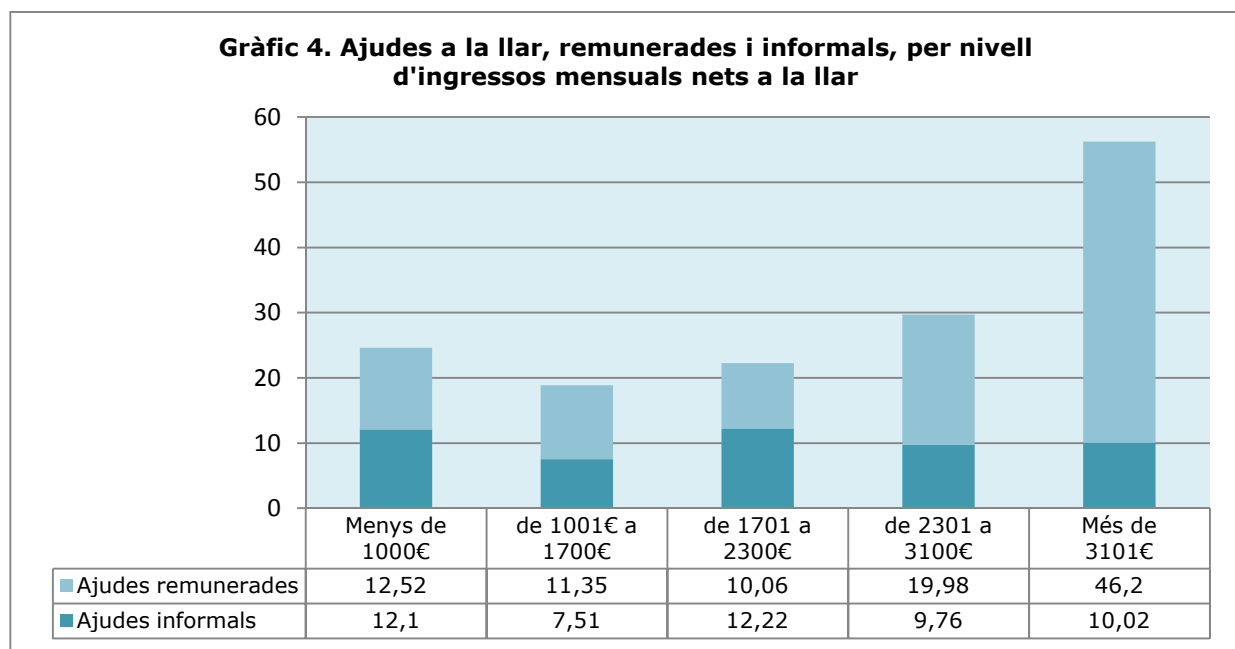
Pel que fa als homes, observem que a mida que creix el nivell d'ingressos de la seva llar, de la mateixa manera que les dones, dediquen menys hores a la llar i la família, però la seva variació és de 38 minuts i per això podem afirmar que són més rígids que elles. Alhora, observem també que les famílies més igualitàries són aquelles amb nivells d'ingressos més elevats, ja que la diferència entre el temps dedicat a la llar i la família per homes i dones "només" varia en 1 hora i 23 minuts, mentre que per tots els altres nivells d'ingressos aquestes diferències són més grans.

	menys de 1.000€	de 1.001 a 1.700€	de 1.701 a 2.300€	de 2.301 a 3.000€	més de 3.001€
TDC Homes	2:59	2:37	2:43	2:34	2:21
TDC Dones	4:36	4:28	4:21	4:02	3:44

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

El gràfic 4 ens ajuda a explicar com es complementa l'atenció a la llar i la dependència relacionant les variables: "almenys un ajut rebut a la llar" i "nivell d'ingressos". Hi observem que les ajudes informals es mantenen constants per tots els nivells d'ingressos, fet que respon a una estructura familiarista pròpia dels països del sud d'Europa, mentre les ajudes remunerades augmenten amb l'increment del nivell d'ingressos. Per les llars de menys de 1.000€ també hi ha un petit augment de les ajudes informals i remunerades donat que és un grup format principalment per pensionistes i per això molts d'ells i elles necessiten ajudes en la seva vida quotidiana.

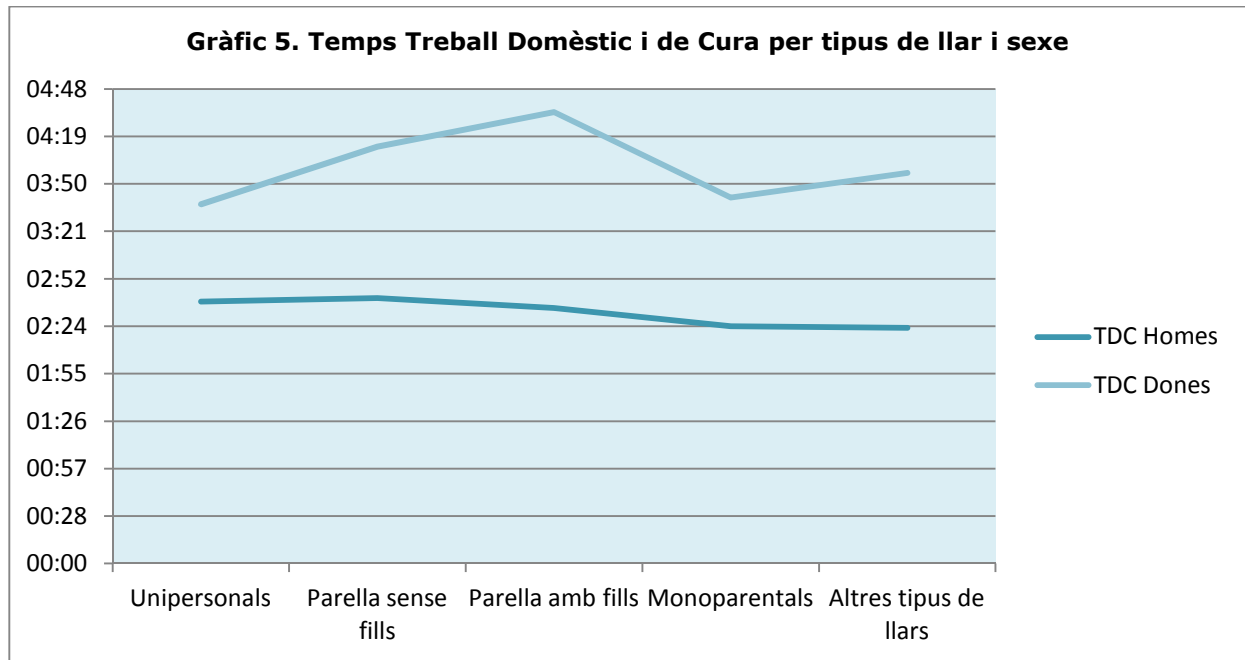

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

c. Els tipus de llar

La tercera hipòtesi planteja que *per la variable tipus de llar, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura*. A continuació observem que depenent dels tipus de llars on viuen, les dones augmenten o disminueixen les seves hores de dedicació a la llar i la família, mentre els homes pràcticament no ho fan. Així, la flexibilitat de les dones és de 56 minuts mentre la rigidesa dels homes és de 18 minuts. D'aquesta manera, el gràfic ens mostra com les dones assumeixen les responsabilitats familiars, mentre que els homes pràcticament no varien la seva dedicació a llar i família independentment de les responsabilitats familiars que tinguin. Cal apuntar també que els homes que més hores dediquen a la llar i la família són els homes que viuen en parella i no tenen fills, és a dir, aquestes són les parelles més igualitàries, mentre que les parelles amb més diferències són aquelles que viuen amb fills. És important remarcar que les famílies monoparentals o monomarentals dediquen menys hores a la llar i la família, i això ve donat

perquè són persones obligades a treballar més hores al mercat laboral perquè són llars on només hi entra un únic sou.

	Unipersonals	Parella sense fills	Parella amb fills	Monoparentals	Altres tipus de llars
TDC Homes	2:39	2:41	2:35	2:24	2:23
TDC Dones	3:38	4:13	4:34	3:42	3:57

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

A partir de la taula 2, observem com s'organitzen aquestes llars. Així, les famílies monoparentals i monomarentals són les que reben més ajudes en comparació amb les parelles sense fills, les parelles amb fills i els altres tipus de llar, ja sigui perquè compren aquests serveis o perquè reben ajudes desinteressades econòmicament per part de familiars, amics o coneguts.

Tot i així, les diferències entre les famílies monoparentals o monomarentals i les parelles amb fills és molt poca, ja que només hi ha un 3,5% de diferència entre les parelles amb fills que declaren haver rebut una ajuda i les famílies monoparentals que declaren el mateix (ambdues són llars amb fortes càrregues familiars).

Alhora, cal remarcar que les llars unipersonals són les que més ajudes reben, un 37,3%, i això pot explicar-se pel fet que sovint són llars amb poques despeses i molt poques responsabilitats familiars, formades per persones que destinen la major part del seu temps al treball mercantil i busquen ajuda pel que fa a la llar. Alhora, com ja s'ha comentat, també

s'hi inclouen aquelles llars unipersonals on hi viuen persones grans, que són més dependents d'aquestes ajudes (un col·lectiu clarament feminitzat, per cert).

Taula 2. Persones que han afirmat rebre almenys un ajut per tipus de llars.

	Unipersonals	Parella sense fills	Parella amb fills	Mono-parentals	Altres llars
% Ajut rebut	37,3	23,1	27,3	30,8	20,9

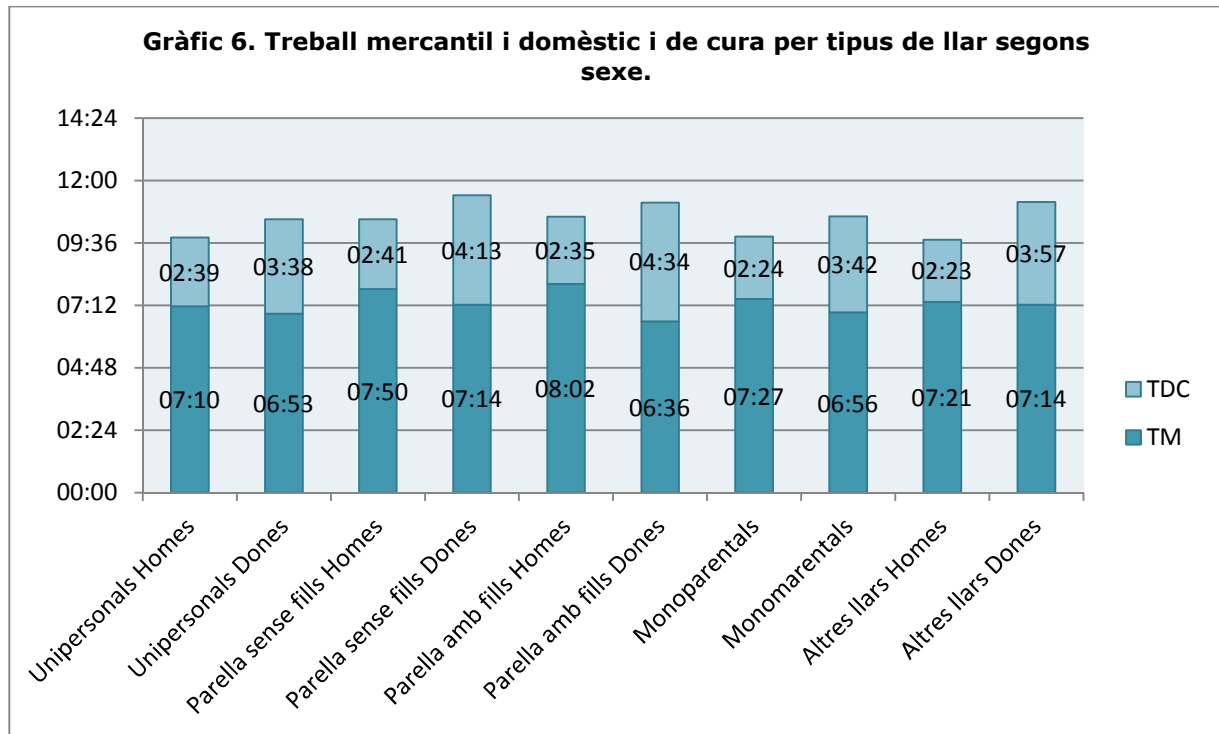
Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

Per tant, a partir del gràfic 6 observem quina és la càrrega total de treball (és a dir, la suma de treball mercantil i treball domèstic i de cura) segons el sexe i el tipus de llar, i així veiem com la càrrega total de treball és sempre més elevada per les dones, i en especial per a les dones que viuen en parella sense fills (aquestes dones tenen una càrrega de treball de 11:27 hores, seguit de les dones que viuen en una parella amb fills, amb una càrrega de 11:10 hores). Paradoxalment són les dones sense fills i que viuen en parella les que més treballen globalment, ja que la diferència en el treball domèstic i de cura de passar de no tenir fills a tenir-los només és d'una mica més d'un quart d'hora, en canvi en el treball mercantil suposa 38 minuts, és per tant que les conseqüències de la maternitat en quant a volum de temps són més clares sobre el treball mercantil que no pas en el treball domèstic i de cura.

Pel que fa al treball mercantil, trobem que la situació més igualitària és la de les llars unipersonals, on no es treballa tant, però cal recordar que alhora són les llars que declaren rebre més ajudes.

El que és clau observar aquí és que el fet de viure en parella suposa l'inici de la desigualtat al mercat de treball, on l'home hi dedica 7:50 hores i les dones 7:14; i que la parella amb fills esdevé el màxim punt de desigualtat, on les dones disminueixen la seva presència situant-se a les 6:36 hores i ells augmenten la seva presència dedicant-hi 8:02 hores, el màxim de dedicació en aquesta variable.

Aquest fet es pot entendre com una manera d'obtenir més recursos per a les despeses que suposa tenir fills o filles i/o una estratègia per a defugir les responsabilitats de la paternitat (fet que no seria tan estrany donades totes les dades analitzades); Per tant entenem que la conjunció de les dues possibilitats és la raó més explicativa.

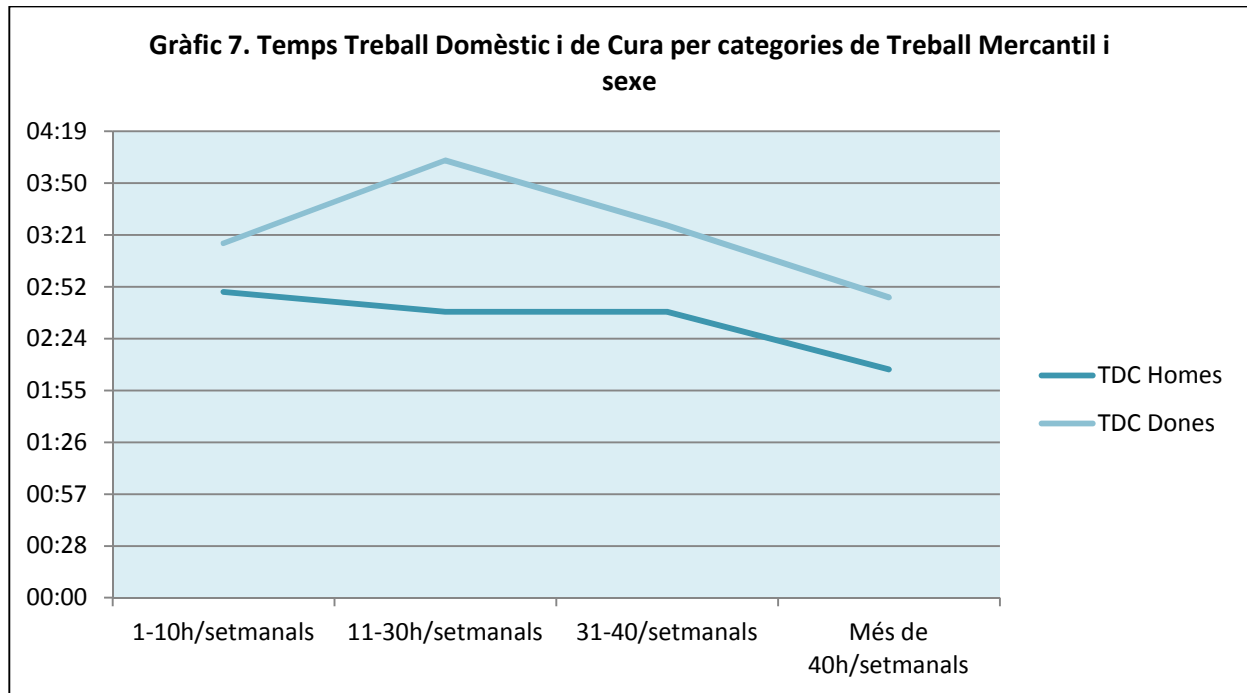

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

d. Les hores de treball mercantil

Pel que fa a la quarta hipòtesi, ens hem plantejat que *per les jornades laborals, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura*. Així, al gràfic 7 podem copsar com les dones són flexibles en funció del seu treball remunerat. Quantes més hores destinen al treball mercantil, menys hores destinen al treball domèstic, amb l'excepció de les dones que treballen menys de 10 hores la setmana, que destinen molt poc temps a llar i família. Aquest fet pot tenir a veure amb què aquestes són dones joves que destinen el seu temps a altres activitats com estudiar i que encara no tenen masses responsabilitats familiars. De totes maneres observem que les dones són flexibles pel que fa al temps de treball domèstic i de cura, ja que la seva flexibilitat és d'1 hora i 16 minuts, mentre que per als homes és de 43 minuts.

Aquest gràfic també és una radiografia de com les dones organitzen la seva vida laboral en funció de les exigències del treball domèstic i de cura, mentre que els homes no varien gaire la seva participació en les tasques domèstiques independentment de com sigui de llarga la seva jornada laboral.

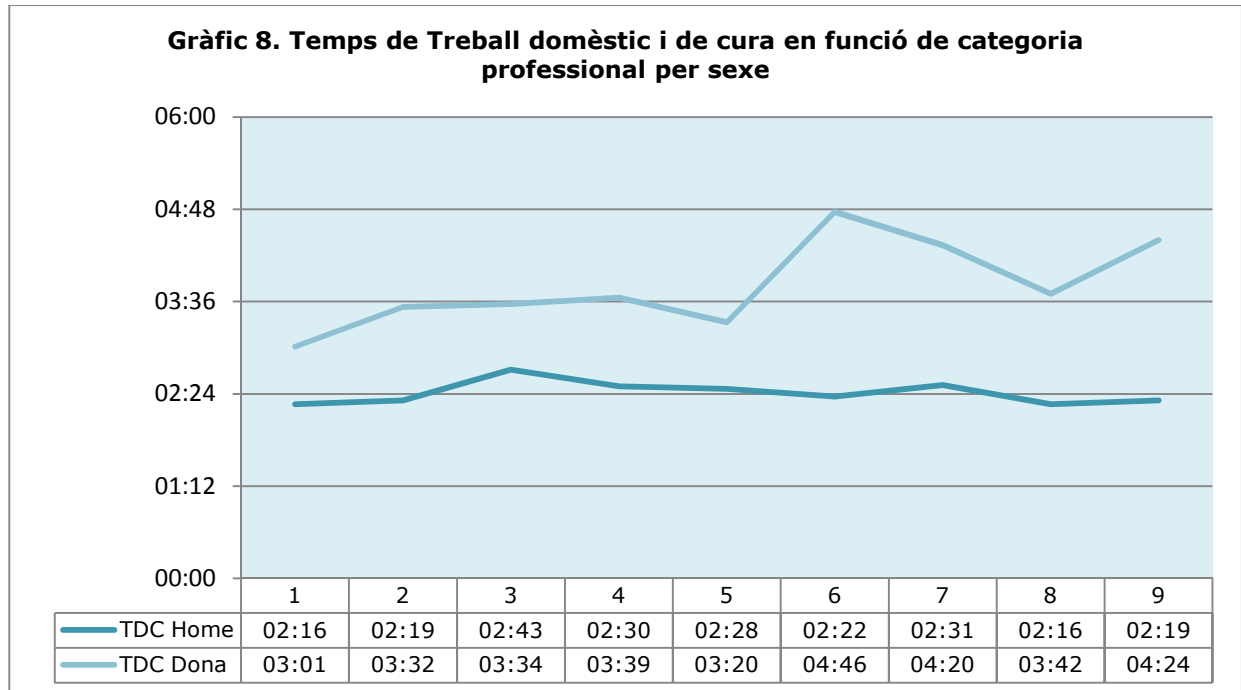
	Treball Mercantil en Categories (Hores Setmanals)			
	1-10h	11-30h	31-40	Més de 40h
TDC Homes	2:50	2:39	2:39	2:07
TDC Dones	3:17	4:03	3:27	2:47

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

e. La categoria professional

Per a la cinquena hipòtesis *els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura en funció de la categoria professional*. Així, veiem que per totes les categories que contempla l'enquesta: (1) *Personal directiu de les empreses i de les administracions públiques*, (2) *Tècnics i professionals científics i intel·lectuals*, (3) *Tècnics i professionals de suport*, (4) *Empleats administratius*, (5) *Treballadors de serveis de restauració, personals, protecció i venedors de comerços*, (6) *Treballadors qualificats en activitats agràries i pesqueres*, (7) *Artesans i treballadors qualificats de les indústries manufactureres, de la construcció i la mineria, llevat operadors*, (8) *Operadors de instal·lacions i maquinària, i muntadors i* (9) *Treballadors no qualificats*, les dones són molt més flexibles i els homes molt més rígids (Gràfic 8). De mitjana trobem que els homes destinen al treball domèstic i de cura 1:23 hores menys que les dones. També podem veure com les treballadores qualificades en activitats agràries i pesqueres (6) hi dediquen 2:24 hores més que els homes, i les treballadores no qualificades (9) hi dediquen més de 2 hores respecte d'aquests. El personal directiu de les empreses i de les administracions públiques (1) són la categoria professional més "igualitària" on les dones dediquen 45 minuts més que els homes, però no perquè ells dediquin més temps al treball domèstic i de cura (ja que dediquen 8 minuts per sota de la mitja), sinó perquè les dones dediquen menys temps a

aquest treball. Podríem dir que tant en aquesta gràfica com en les altres (on hi ha una proporció de dones que redueixen la seva dedicació fins a aproximar-se als valors dels homes, com hem vist a nivell d'estudis, nivell d'ingressos i hores de treball mercantil), existeix un perfil de dona que assumeix rols masculins a l'hora de realitzar el treball domèstic, ja que per tal de promocionar-se dins del mercat de treball remunerat i arribar a les ocupacions més ben valorades han d'adaptar-se a la disponibilitat absoluta i a la centralitat del treball remunerat.

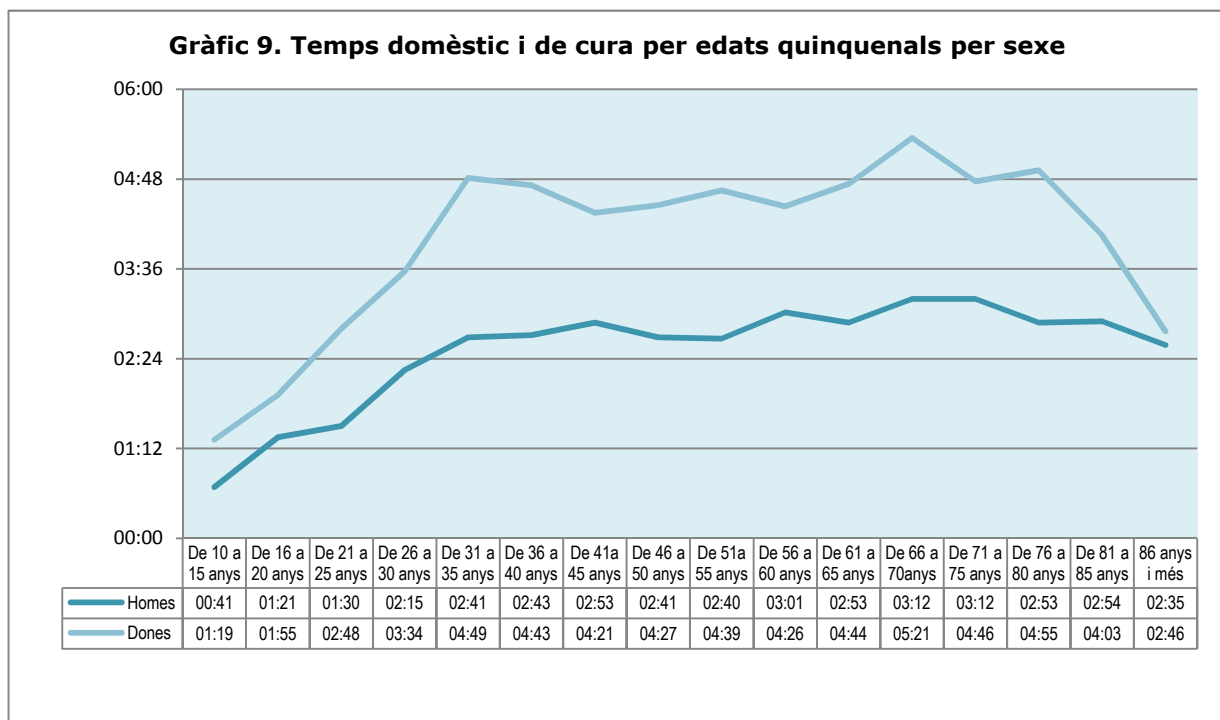
Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

f. El cicle vital

La nostra sisena hipòtesi: *per les etapes del cicle vital, els homes són rígids i les dones són flexibles pel que fa a les hores de treball domèstic i de cura.* Al gràfic 9 observem com afecta el cicle vital i l'efecte de l'edat, pel que fa als treballs familiars.

En aquest cas, la flexibilitat de les dones és de 4 hores i 2 minuts, mentre la rigidesa dels homes és de 2 hores i 31 minuts. El punt de dedicació mínima de les dones és dels 10 a 15 anys i aquesta dedicació augmenta de forma molt pronunciada fins als 31-35 anys que coincideix amb l'edat mitjana per a la maternitat (31,30 anys segons dades de l'Idescat).

Posteriorment la dedicació femenina comença a disminuir fins als 45 anys on el fill o filla ja té 15 anys aproximadament i pot ser més autònom. L'home no experimenta un canvi tan bruscat (és més rígid), i va augmentant paulatinament fins als 66-70 anys igual que la dona (tot i que ella ho fa molt més pronunciadament). Aquesta edat coincideix amb el moment en què els homes i dones es fan avis i àvies i aquesta edat suposa el període de més treball domèstic. Segons aquest relat d'un possible cicle vital, les dones es converteixen en esposes, mares i avies i per tant la seva dedicació de temps al treball domèstic i de cura incrementa de forma molt important, empeses amb força pels rols de gènere.

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

Per als homes el moment de ser avis també suposa un màxim de dedicació, però donada la seva rigidesa el canvi no és tant notori. Val a dir que observem que en la EUT 2002-2003 el màxim de dedicació es situava als 60-64 anys, fet que lligaria amb els set anys que han transcorregut entre la primera enquesta i la segona: Això indica que el factor generació s'ha de tenir en compte, ja que no és el mateix la cultura i dinàmica en el treball domèstic per les persones nascudes fa 65 anys que per les persones nascudes fa 30 anys, i més si tenim en compte els canvis en els discursos sobre la domesticitat amb què es van socialitzar les dones que avui són àvies.

g. La flexibilitat i rigidesa

Un cop analitzades totes les dades només cal fer un últim repàs final. Si prenem els valors més alts de dedicació temporal i els més baixos per dones i homes per totes les variables

utilitzades, podrem observar la flexibilitat i rigidesa en el treball domèstic i de cura (Taula 3). D'aquesta manera prendrem el temps de dedicació al treball domèstic i de cura per les següents variables: Nivell d'estudis (V1), nivell d'ingressos nets de la llar (V2), tipologia de la llar (V3), hores de treball mercantil en categories (V4), cicle vital (V5), tipus d'ocupació (V6):

Taula 3.

Dedicació màxima i mínima a TDC				
	Home		Dona	
	mínim	màxim	mínim	màxim
V1: Nivell d'estudis	2:33	2:47	3:49	4:54
V2: Nivell d'ingressos mensuals nets a la llar	2:14	2:43	3:30	4:37
V3: Tipus de llar	2:23	2:41	3:38	4:34
V4: Tipus de jornada laboral	2:07	2:50	2:47	4:03
V5: Categoria professional	0:41	3:12	1:19	5:21
V6: Cicle vital	2:16	2:43	3:01	4:46

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

Ara només s'ha de realitzar la resta del valor mínim sobre el màxim d'homes i dones per separat, fer el sumatori de cada un i la mitjana. Fem el càlcul i trobem que els homes varien uns 47 minuts i les dones 1:41 hores. Això reafirma la hipòtesi general que diu que les dones són més flexibles i els homes més rígids pel que fa al temps emprat en el treball domèstic i de cura (Taula 4).

Taula 4.

Diferencial de dedicació		
	Home	Dona
V1: Nivell d'estudis	0:14	1:05
V2: Nivell d'ingressos mensuals nets a la llar	0:29	1:07
V3: Tipus de llar	0:18	0:56
V4: Tipus de jornada laboral	0:43	1:16
V5: Categoria professional	2:31	4:02
V6: Cicle vital	0:27	1:45
Mitja	0:47	1:41
Mitjana Corregida	0:26	1:13

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

S'ha de dir que incloure el cicle vital esbiaixa molt l'indicador, ja que els nivells de dedicació en funció del cicle vital són molt variants ja que s'hi representen punts molt extrems de la vida de les persones (ja sigui la joventut o la vellesa, alhora que hi són presents moltes generacions diferents).

Si fem la mitja corregida sense tenir en compte el cicle vital trobem que els homes varien només 26 minuts i les dones 1:13 hores: D'aquesta manera veiem com per als homes el treball domèstic i de cura és una activitat residual i rígida, ja que quasi bé no varien la seva dedicació en funció de cap variable, ni segons el tipus de llar, que hauria de ser la que teòricament afectés amb més força a la dedicació del treball de la llar (donat que inclou la paternitat). Contràriament, per a les dones el treball domèstic i de cura esdevé una activitat central en les seves vides i això origina que la seva dedicació estigui molt afectada per la seva disponibilitat, exigències laborals, capacitat d'externalitzar, càrregues familiars, etc.

6. Conclusions

Al llarg d'aquest article ens hem centrat en explicar el comportament d'homes i dones en relació al treball domèstic i de cura i en observar com aquest treball s'interrelaciona amb el treball mercantil. I és que aquests treballs esdevenen aspectes bàsics en la vida de totes les persones i per l'organització de tota la societat.

Així, **hem observat que per totes les variables estudiades, els homes són més rígids i les dones més flexibles pel que fa la seva dedicació al treball no remunerat.** Els homes assumeixen com a responsabilitat principal el treball mercantil, i per tant la seva participació en el treball domèstic és rígida i residual. Les dones, en canvi, assumeixen majoritàriament la responsabilitat de les tasques domèstiques i de cura i per tant, la seva participació al mercat de treball remunerat és menor.

Així, les dones es troben en un doble eix de flexibilitat; la flexibilitat entesa com les diferències entre les dones de diverses classes socials (nivell d'estudis, nivell d'ingressos i tipus d'ocupació), i la flexibilitat que es dona depenent de les circumstàncies vitals, com ara les càrregues familiars, relacionades amb el cicle vital. Per exemple, les dones de classe baixa dediquen molt més temps al treball domèstic i de cura que les dones de classe alta (flexibilitat de classe) però, independentment de la classe social, pateixen totes elles una flexibilitat per càrregues familiars al llarg del cicle vital.

Així, observem com les dones són les que organitzen la seva vida al voltant d'aquest treball de cura, i que en modulen la dedicació segons múltiples condicionants; mentre que els homes no modifiquen la seva participació, ja que actuen independentment d'aquestes variables.

Per altra banda, hem observat quins grups deleguen les tasques, és a dir, "externalitzen via ajudes informals o remunerades". D'aquesta manera hem copsat com en les classes socials més altes (amb més ingressos a la llar, més nivell d'estudis dels seus membres i ocupats en categories professionals més ben valorades, com són els llocs directius), les relacions entre homes i dones pel que fa al repartiment del treball domèstic i de cura són molt més igualitàries que per les classes més baixes, tot i que aquesta igualació s'aconsegueix externalitzant més el treball domèstic i de cura per tal d'evitar el conflicte dins la llar. Ahir, dins aquesta classe, moltes dones s'acosten al model masculí, sobretot les de més nivell educatiu, segurament per tal de tenir una participació laboral més coherent amb el mateix model i així mantenir el seu estatus.

Per altra banda, les persones sense estudis són generacions més antigues (jubilades o a punt de jubilar), i aquestes encara mantenen un model de divisió sexual del treball més clàssic on existeix una assignació molt marcada del paper de la dona a la llar.

A partir de l'estudi dels tipus de llars també hem pogut analitzar com les responsabilitats familiars fan que les dones augmentin les seves hores de treball a casa quan ténen persones a càrrec, i observem que aquests canvis no es donen per als homes. La mateixa tendència és la que hem observat per la variable "hores destinades al treball remunerat", on les dones hi participen més o menys segons el treball domèstic i de cura. Així, observem que la càrrega total de treball és sempre més alta per les dones que pels homes tot i que els homes destinen més temps al treball mercantil.

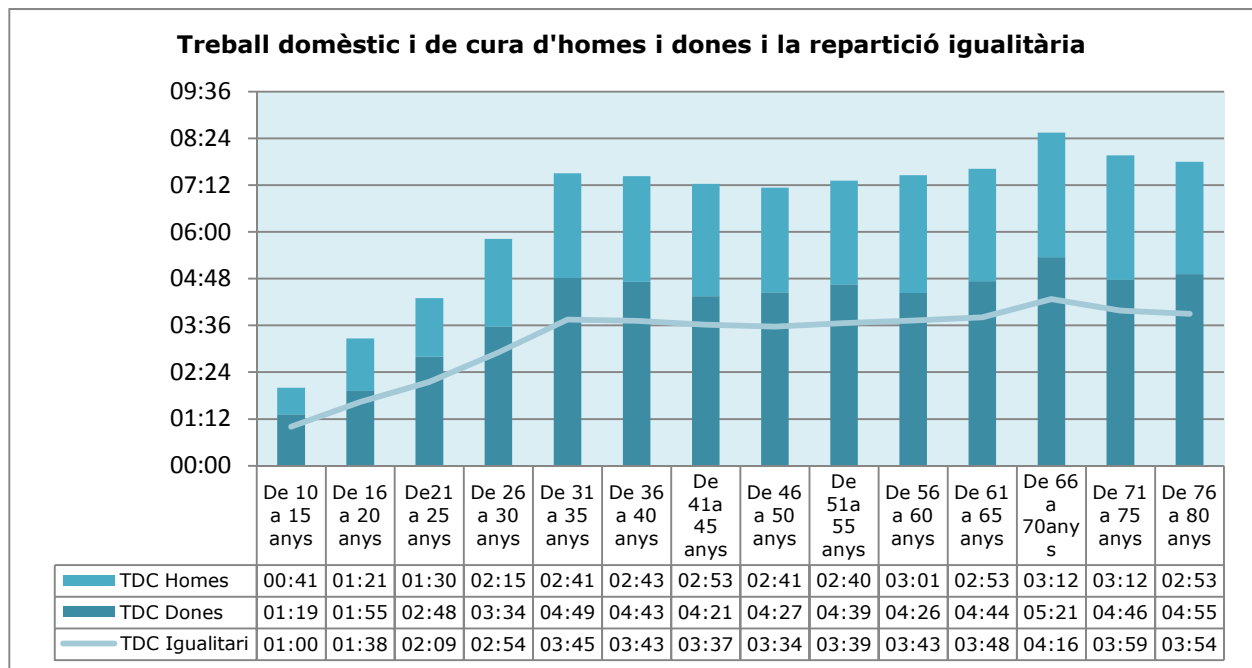
Finalment, el cicle de vida explica molt bé el repartiment del treball domèstic ja que les responsabilitats familiars de les persones varien al llarg del seu cicle vital, i són les dones les que se'n fan càrrec. Ahir, cal apuntar la importància de l'efecte generació que ens mostra com els diferents patrons culturals i de socialització efectuen canvis importants en la dedicació al treball domèstic i de cura entre les dones grans i les joves.

Així doncs, podem concloure que, a partir de l'enquesta de l'Ús del temps (2010-2011), el repartiment desigual del treball domèstic i de cura és, per una banda, fruit de factors culturals i simbòlics, com el discurs de la domesticitat acceptat per una part de les dones i promogut per bona part dels homes; i per l'altra, fruit de factors materials com la parcialitat del treball mercantil o segons la capacitat d'externalitzar el treball domèstic i de cura. S'ha d'emfatitzar que l'externalització d'aquest treball no suposa cap avenç, ja que majoritàriament qui desenvoluparà aquest treball serà una altra dona en situació de doble o triple discriminació: dona, de classe baixa i immigrant, i també en un règim de doble presència. Per tant, podem dir que existeixen desigualtats materials i culturals que generen un patró de flexibilitat femenina en el treball domèstic i de cura, on hi interaccionen la classe i les càrregues familiars (flexibles entre classes i intra-classe).

Així, aquest repartiment tant desigual i amb unes implicacions tant fortes per la majoria de les dones en molts aspectes de la seva vida, ens obliga a plantejar propostes per tal d'escurçar aquestes diferències que es tradueixen en desigualtats.

Per una banda, pensem que seria oportú fer una tasca pedagògica per modificar els imaginaris i les consciències col·lectives per tal de fer entendre a tota la població la importància del treball domèstic i de cura pel funcionament del sistema actual. Cal donar valor a aquest treball tradicionalment menyspreat i invisibilitzat, cal dotar de drets les persones que el desenvolupen, i cal que estigui reconegut socialment. Alhora, cal potenciar l'autonomia de totes les persones i cal fer partícip tota la societat del debat que hem de tenir sobre com organitzem la cura, que serà una necessitat creixent. D'aquesta manera entenem que estem vivint una "crisi de la cura", que no podem seguir carregant-la sobre les espatlles de les dones, i que són els homes els que han d'augmentar la seva participació en el treball domèstic i familiar per poder repartir aquest treball de manera totalment equitativa entre totes les persones adultes de la llar.

La següent taula ens mostra el temps de treball domèstic i de cura per homes i dones i la càrrega de treball que suposa per la llar, per les diferents franges d'edat. La línia representa el repartiment equitatiu, és a dir; dones i homes haurien d'acostar-se al punt intermig per assolir la igualtat en el repartiment del treball domèstic i de cura.

Elaboració pròpia a partir de la EUT (2010-2011)

Així, per aconseguir aquest objectiu, hem de modificar també la concepció generalitzada de la centralitat del treball productiu, per tal de tenir una població que treballi menys hores al mercat laboral, que destini més hores al treball domèstic i de cura, i que li quedi temps per gaudir d'un temps lliure o d'oci real. Alhora, aquest nou repartiment dels temps ha de ser completament igual per homes i dones, i finalment cal revertir la masculinització o la feminització d'algunes tasques del treball domèstic i de cura (com el manteniment del jardí, tasques que fan majoritàriament els homes; o la cura i neteja de la roba, tasca

completament feminitzada), ja que és important que homes i dones puguin desenvolupar tots els tipus de tasques per igual, i que es responsabilitzin per igual de les tasques d'educació dels fills i filles o de cura de les persones que tenen a càrrec.

Totes les mesures que podem proposar per trencar amb aquesta situació de desigualtat passen per acabar amb la idea de la centralitat del treball productiu com a únic model d'organització del cycle vital, com per exemple seria fer obligatori el permís de paternitat sense restar dies a la mare.

Alhora cal destinar temps a la pròpia cura i a la de les persones del nostre entorn per tal de convertir-nos en una societat més sana i més justa, i cal una equiparació de condicions dins el mercat laboral ja que, com hem vist anteriorment, encara estem molt allunyades de la igualtat. També existeixen lleis del temps (Torns 2003b; Torns 2011a), com les que es van aplicar a Itàlia als anys 80, on es pretenia 1) qüestionar la centralitat del temps de treball mercantil a partir de regular els horaris dels serveis municipals, escoles, transports, comerços, 2) reduir l'horari de treball a tothom amb horaris més flexibles per als treballadors i treballadores per tal d'adaptar la seva disponibilitat, i 3) regular el temps al llarg del cycle vital podent alterar la dedicació al treball domèstic i familiar i al treball mercantil durant la vida. Els últims dos punts no es van poder portar a terme, però la importància d'aquesta iniciativa rau en l'impacte que té en el trencament de la centralitat del treball.

Així, el repartiment equitatiu d'aquest treball de cura és una responsabilitat social, ja que es dona a l'esfera privada però afecta directament a l'organització social de l'esfera pública. Per tant, per arribar a un nivell d'igualtat real en l'esfera pública cal assolir la igualtat real també en l'esfera privada.

7. Bibliografia

ASTELARRA, J.: *Marx y Engels y el movimiento de mujeres. ¿Es posible una lectura feminista de Marx?*, Revista *A Priori* 1, nº 0, 1982, pp. 41-53.

BALBO, L.: *La doble presencia*, a *Las mujeres y el trabajo: rupturas conceptuales*, BORDERÍAS, C.; CARRASCO, C.; ALEMANY, C.; Barcelona, Icària, 1994.

BORDERÍAS, C.: *Suponiendo que ese trabajo lo hace la mujer. Organización y valoración de los tiempos de trabajo en la Barcelona de mediados del siglo XIX a Tiempos, trabajos y género*, CARRASCO, C. (dir.), Barcelona, Publicacions Universitat Barcelona, 2001.

CARRASCO, C.: *El treball de les dones a Catalunya: cap a una igualació creixent?. A partir de la informació de l'Enquesta d'Ús del Temps 2002-2003*. Barcelona, Generalitat de Catalunya, Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya, 2005.

CARRASQUER, P.: Trabajo y empleo: La doble presencia femenina. Una aproximación a la realidad laboral de las mujeres. Ponència a *Jornada: Otra mirada a la vida de las mujeres*. Concejalía de la Mujer-Ayuntamiento de Palencia, Palencia, 2003.

CARRASQUER, P.; TORNS, T.; TEJERO, E.; ROMERO, A.: El trabajo reproductivo a *Papers*, nº 55, 1998, pp. 95-114.

CHAVARRIA, M. L.: *Integració de la perspectiva de gènere en el sistema sanitari català*. Tesis Doctoral, Universitat Rovira i Virgili, 2012.

COMBES, D.; HAICAULT, M.: Producción y reproducción, relaciones sociales de sexo y clase a *Las mujeres y el trabajo: rupturas conceptuales*, BORDERÍAS, C.; CARRASCO, C.; ALEMANY, C.; Barcelona, Icària, 1994.

CROMPTON, R.: *Restructuring gender relations and employment: the decline of the male breadwinner*. Oxford, University Press, 1999.

DURAN, M. Á.: La conceptualización del trabajo en la sociedad contemporánea a *Revista de Economía y Sociología del trabajo*, nº 13-14, 1991, pp. 8-20.

IDESCAT, *Enquesta de l'ús del temps (2002-2003): principals resultats*. – *Estadística Social*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2005.

IDESCAT, *Enquesta de l'ús del temps (2010-2011): principals resultats*. – *Estadística Social*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2012.

MORENO, S.: El temps dins la sociologia: entre l'oblit i l'omnipresència analítica a *Papers*, nº 95 (3), 2010, pp. 833-855.

MORENO, S.: La tríada de la sostenibilitat quotidiana: temps, treball i benestar a *Sostenibilitats. Polítiques públiques des del feminisme i l'ecologisme*, FREIXANET, M. Barcelona, Institut de Ciències Polítiques i Socials, 2011.

MORENO, S.: *Temps, treball i benestar. Una aproximació des de la vida quotidiana*. Tesis Doctoral (<http://www.tesisenxarxa.net/>), Universitat Autònoma de Barcelona, 2007.

MORENO, S.: Els usos socials del temps a Catalunya a *Condicions de vida i desigualtats a Catalunya 2001-2005, Vol.1*, AYLLÓN, S.; AJENJO, M. Barcelona, Fundació Jaume Bofill, 2008.

NASH, M.: Identidad cultural de género, discurso de la domesticidad y la definición del trabajo de las mujeres en la España del siglo XIX a *Historia de las Mujeres*, vol. 4. DUBY, G.; PERROT, M. Madrid, Taurus, 1993.

OROZCO, A.: Diagnóstico de la crisis y respuestas desde la economía feminista a *Revista de economía crítica*, nº 9, 2010, pp. 131-144.

PRIETO, C.; RAMOS, R.: El tiempo de trabajo: entre la competitividad y los tiempos sociales, a *Las relaciones de empleo en España*, MIGUÉLEZ, F.; PRIETO, C. (eds.). Madrid, Siglo XXI, 1999.

SCOTT, J.: La mujer trabajadora en el siglo XIX a *Historia de las Mujeres*, vol. 4 DUBY, G.; PERROT, M. Madrid, Taurus, 1993.

TORNS, T.: La perspectiva de la vida quotidiana a les polítiques públiques a *Barcelona Societat: revista d'informació i estudis socials*, nº12, 2003.

TORNS, T.: *Les polítiques de temps. Un repte per a les polítiques de l'Estat del Benestar*, Barcelona, Fundació Nous Horitzons, 2003.

TORNS, T.: El trabajo y el cuidado: cuestiones teórico-metodológicas desde la perspectiva de género a *Empiria*, nº 15, 2008, pp. 53-73, Madrid.

TORNS, T.: Conciliación de la vida laboral y familiar o corresponsabilidad: ¿el mismo discurso? a *RIDEG. Revista Interdisciplinar de Estudios de Género*, nº 1, 2011, pp. 5-13.

TORNS, T.: Las mujeres y el empleo en España: ¿un futuro venturoso? a *Retos y oportunidades para la igualdad de género*, FERNÁNDEZ TOXO, I.; Madrid, FOREM, 2011.

TORNS, T.; CARRASQUER, P.; PARELLA, S.; RECIO, C.: L'emergència del factor temps en l'anàlisi del treball i el benestar a *Les dones i el treball a Catalunya: mites i certeses*, TORNS, T. Barcelona, ICD, 2007.